

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 2013–2014 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Головною метою вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах є прилучення учнів до найвищих досягнень національної літератури й культури, національних і загальнолюдських духовних цінностей, формування комунікативної й літературної компетентностей, розвиток творчих здібностей учнів, виховання в них естетичного смаку, високої читацької й загальної культури, вироблення вмінь самостійно ознайомлюватися зі зразками мистецтва слова, свідомо сприймати втілені в них естетичні й духовні цінності.

Для досягнення цієї мети необхідно розв'язувати такі основні завдання:

- формувати в учнів уявлення про художню літературу як мистецтво слова, важливий складник системи мистецтв і духовної культури українського та інших народів світу;

- виховувати повагу до духовних скарбів українського народу, етнічну, соціальну, гендерну, релігійну, індивідуальну толерантність, здатність формувати, формулювати й активно відстоювати власні погляди, свою систему життєвих цінностей і пріоритетів, зберігати й примножувати найкращі національні традиції;

- відпрацьовувати з учнями вміння й навички аналізу художнього тексту, здатність сприймати його з урахуванням авторської концепції й індивідуального стилю, бачити кожен конкретний твір у літературному, культурному та історичному контекстах;

- добиватися засвоєння школярами оптимального обсягу літературознавчих понять і термінів, потрібних для повноцінної інтерпретації художніх текстів, розуміння головних закономірностей перебігу літературного процесу;

- навчати учнів визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість літературних творів, зокрема шляхом зіставлення зі зразками різних національних літератур і різних видів мистецтв;

- розвивати усне й писемне мовлення школярів, їхнє мислення (образне, асоціативне, абстрактне, критичне, логічне тощо);

- формувати в учнів потребу в читанні літературних творів, здатність засвоювати духовно-естетичний потенціал художньої літератури;

- виховувати повагу до книжки як універсального носія інформації;

- відпрацьовувати навички розрізнення явищ елітарної й масової культури.

Об'єктом вивчення в курсі української літератури є художній твір, його естетична природа й духовно-етична сутність. Аналіз та інтерпретація літературного твору мають спиратися на ґрунтовне знан-

ня тексту, докладний розгляд ключових епізодів, доречне цитування, виразне читання окремих творів або їхніх фрагментів тощо.

У 2013–2014 навчальному році вивчення української літератури у **5 класі** здійснюватиметься за новою навчальною програмою для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів, розробленою на основі нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392) і затвердженою наказом Міністерства від 06.06.2012 р. № 664.

Укладачі нової програми з української літератури максимально врахували потреби й читацькі інтереси сучасних дітей, зокрема скоротили загальну кількість авторів для кожного класу з метою розвантажити школярів і вивільнити час для глибшого вивчення конкретних творів; запропонували твори лише високої художньої якості, узявши як основні критерії добору концепти толерантності й патріотизму; осучаснили перелік творів за рахунок введення нових; забезпечили відповідність художніх текстів віковим особливостям учнів.

З програми для 5 класу вилучено тексти, які застарілі, нецікаві для сучасних учнів або ж заскладні для їхнього розуміння й естетичного сприймання. Натомість запропоновано новочасні художні твори, написані спеціально для дітей: наприклад, твір Галини Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Неодоладії».

Програму 5 класу структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками: «Світ фантазії, мудрості», «Історичне минуле нашого народу», «Рідна Україна. Світ природи». На рубрику «Література рідного краю» виділено 4 години, які вчитель упродовж року може розподіляти самостійно і на які індивідуально добиратиме тексти. На уроках вивчення літератури рідного краю доцільно розглядати також художню творчість відомих ровесників учнів, їхніх земляків.

Запропонована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (у межах 70 год). Резервний час можна використовувати для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо) – на розсуд учителя. Ознайомлення з літературою рідного краю відбувається впродовж року.

Текстуально вивчаються лише твори, виокремлені у новій програмі півжирним шрифтом, інші ж тільки називаються. Це саме стосується й коротких оглядів перед підтемами. Особливу увагу варто звернути на підрубрику ТЛ (теорія літератури). У шкільному вивченні вона означає лише початкові, доступні дітям знання про певні теоретико-

літературні поняття, потрібні для розгляду твору як явища мистецтва слова. До того ж кожне з них зазначається тільки один раз, надалі вони лише повторюються, закріплюються – відповідно до вибору й фахової компетентності вчителя.

Вивчення української літератури в **6–9 класах** загальноосвітніх навчальних закладів здійснюватиметься за програмою, затвердженою Міністерством:

❖ Українська література. 5–12 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / укладачі: Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, О.А.Камінчук, М.П.Бондар, О.Б.Поліщук, М.М.Сулима, Л.П.Шабельникова, В.М.Садівська; керівник проекту М.Г.Жулинський; за заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 201 с.

З метою поліпшення якості шкільної літературної освіти, урахування громадської думки щодо виховної та естетичної вартості окремих програмових художніх творів і розвантаження змісту навчальної програми, відповідно до рішення колегії Міністерства освіти і науки від 11.02.2010 р., протокол № 1/4-2, затверджено зміни до навчальної програми з української літератури (6–9 класи), а саме:

6 клас

- усунуто дублювання вивчення кіноповісті О.Довженка «Зачарована Десна» (у 6 класі вивчаються фрагменти твору);

- твір С.Руданського «Козак і король» вилучено з програми, натомість уведено гуморески «Добре торгувались» і «Гуменний»;

- оповідання С.Васильченка «Басурмен» замінено на твір «У темряві»;

- зменшено на початку навчального року кількість поезій для вивчення напам'ять (замість 5 пісень вивчатиметься 2 на вибір);

7 клас

- твір Б.Лепкого «Цвіт щастя» винесено на позакласне читання;

- вірш А.Малишка «Приходять предки...» замінено на поезію «В завійну ніч з незвіданих доріг...»;

8 клас

- твір І.Франка «Іван Вишенський» – текстуальне вивчення замінено на оглядове (1 год);

- поезії В.Самійленка «Ельдорадо» і «Патріоти» замінено на твори «На печі», «Не вмере поезія...»;

- твори Є.Дударя «Слон і мухи», «Лісова казка», «Червона Шапочка» вилучено з програми, натомість вивчатимуться оповідання О.Чорногуза «Як вибирати ім'я», «Як поводитись у кіно» зі збірки оповідань «Веселі поради»;

9 клас

- притчу І.Липи «Мати» вилучено з програми;

- усунуто дублювання вивчення вірша Т.Шевченка «Садок вишневий коло хати...» (у 5 класі твір вивчається, у програмі для 9 класу – знято);

- зменшено на початку навчального року кількість поезій для вивчення напам'ять (замість 4 пісень вивчатиметься 2 на вибір).

Вивчення української літератури як профільного предмета у **10–11 класах** загальноосвітніх на-

вчальних закладів і визначення ступеня її представленості як окремого навчального предмета у профілях різних спеціалізацій урегульовано за рахунок наявності програм різних рівнів (стандарту, академічного, профільного). Ці програми затверджені наказом Міністерства від 28.10.2010 р. № 1021:

❖ Українська література. 10–11 класи: Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль – іноземна філологія). **Академічний рівень** / укладачі: М.Г.Жулинський, Г.Ф.Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, М.П.Бондар, О.А.Камінчук, В.І.Цимбалюк; за заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.: Грамота, 2011.

❖ Українська література. 10–11 класи: Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям (профіль української філології). **Профільний рівень** / укладачі: М.Г.Жулинський, Г.Ф.Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, М.П.Бондар, О.А.Камінчук, В.І.Цимбалюк; за заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.: Грамота, 2011.

Програма академічного рівня збігається за змістом і формою з програмою рівня *стандарту* (як за кількістю годин, так і за вимогами до рівня оцінювання навчальних досягнень учнів).

Вивчення української літератури у 5 класі загальноосвітніх навчальних закладів у 2013–2014 навчальному році здійснюватиметься за підручниками, рекомендованими Міністерством:

❑ *Авраменко О.М.* Українська література: Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Грамота, 2013.

❑ *Коваленко Л.Т.* Українська література: Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.

Зазначені підручники відповідають вимогам нової програми з української літератури для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів, хоча кожен з них має свої особливості.

Концептуальними положеннями **підручника Авраменка О.М.** є посилення читацького інтересу й пізнавальної активності учнів в умовах глобалізації суспільства й розвитку інформаційних технологій; зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, як каналом пізнання світу й себе в ньому; формування творчої особистості, національно свідомого громадянина України і світу; повернення літератури в коло пріоритетів молоді.

Підручник побудований на поєднанні проблемно-тематичного й жанрового принципів вивчення української літератури й представляє нове покоління навчальних видань, покликаних сприяти формуванню стійкої мотивації до вивчення літера-

тури й розвиткові різнобічних здібностей учнів: уміння спостерігати за становленням особистості на прикладі літературних героїв; здатності до діалогізму: читач – підручник, читач – художній твір, читач – автор підручника; вміння узагальнювати найсучаснішу інформацію про письменників і їхні твори, емоційно сприймати й оцінювати художні твори; виконувати елементи аналізу й інтерпретації художніх творів. Розвиткові комунікативних здібностей сприятиме система завдань, в основі яких лежить диспут або дискусія.

Текст підручника має три основних рівні: *художньо-літературний, теоретичний і методичний*. Додатковий рівень представлений переважно матеріалом рубрик «До речі...», «Цікаве літературознавство», «Допитливому читачеві».

Прикметною особливістю у структуруванні матеріалу, що пов'язаний із вивченням творів великої прози, є те, що його поділено на частини, у кінці кожної подано систему різнорівневих завдань (їх завжди дванадцять). Такий підхід чітко організовує роботу учнів і вчителя на окремих уроках, збалансовано розподіляє навчальний час.

Актуальність авторської концепції змісту **підручника** з української літератури **Коваленко Л.Т.** полягає в зорієнтованості не лише на засвоєння учнем певної суми знань, а й на *розвиток його особистості, пізнавальних і творчих можливостей*. Активна комунікація на уроці й у позаурочний час передбачена на багатьох рівнях: з однокласниками, батьками, іншими членами родини, носіями творів усної народної творчості. Значну увагу приділено *збагаченню емоційної сфери* школярів.

Підручник сприяє розвиткові *логічного, критичного й творчого мислення учнів*. Він націлений на розвиток розумового потенціалу школярів шляхом цілеспрямованого формування у них правильної читацької діяльності. Вона забезпечується системою запитань і завдань, які вдосконалюють уміння прогнозувати певне розгортання подій, творчо інтерпретувати отриману за допомогою читання інформацію, не тільки засвоюючи фактичний зміст літературного твору, а й осягаючи підтекст та ідейний задум (сміслову ядро).

Перед кожним художнім текстом є пояснення теоретичних відомостей, стислі відомості з біографії письменника. З урахуванням тематики й стильової різноманітності текстів у підручнику зроблено спробу відійти від традиційної розповіді про письменника тільки в науково-популярному стилі. З метою представити тексти різних стилів мовлення пропонується частину біографічного матеріалу опрацювати на зразках публіцистичного або ділового мовлення (спогади про письменника, автобіографія, інтерв'ю, невелика наукова стаття відомого літературознавця тощо).

У підручнику учням запропоновано працювати за рубриками: «Поміркуй над прочитаним»; «Збагачай своє мовлення»; «Будь уважним до слова»; «Літера-

тура в колі мистецтв»; «Ти – творча особистість»; «Твої літературні проекти». Завершує кожен розділ сторінка «Перевір, чи старанно ти навчаєшся».

Інтерактивні технології навчання сприяють постійній активній діяльності й позитивній взаємодії всіх учнів. Підручник націлює на колективне, групове, індивідуальне навчання, самонавчання, самоконтроль і самооцінювання, навчання у співпраці, коли вчитель і учні – рівноправні суб'єкти пізнавальної діяльності. Завдання підручника спонукають учнів займати активну позицію в процесі навчання, моделювати життєві ситуації. Представлені типи завдань, які спрямовані на застосування інтерактивних діалогових технологій: *учень-учитель, учень-учні, учень-учень*; завдання на вільний вибір тощо.

У вечірніх (змінних) загальноосвітніх навчальних закладах українська література вивчатиметься за програмами:

❖ **У 5 класі:** Українська мова. Українська література. 5–9 класи: Навчальні програми для учнів загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою / укладачі: Р.В.Мовчан, М.П.Бондар, Л.І.Кавун, О.М.Івасюк, К.В.Таранік-Ткачук, С.А.Кочерга, О.І.Неживий, Н.В.Михайлова. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013.

❖ **У 6–9 класах:** Українська література. 5–12 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / укладачі: Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, О.А.Камінчук, М.П.Бондар, О.Б.Поліщук, М.М.Сулима, Л.П.Шабельникова, В.М.Садівська; керівник проекту М.Г.Жулинський; за заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 201 с. (з урахуванням внесених змін до навчальної програми).

❖ **У 10–11 класах:** Українська література. 10–11 класи: Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль – іноземна філологія). Академічний рівень / укладачі: М.Г.Жулинський, Г.Ф.Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, М.П.Бондар, О.А.Камінчук, В.І.Цимбалюк; за заг. ред. Р.В.Мовчан. – К.: Грамота, 2011.

❖ **У 10–12 класах:** Українська література. 10–12 класи: Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний, суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями; філологічний напрям (профіль – іноземна філологія). Академічний рівень / укладачі: М.Г.Жулинський, Г.Ф.Семенюк – керівники авторського колективу; Р.В.Мовчан, Н.В.Левчик, М.П.Бондар, О.А.Камінчук, В.І.Цимбалюк. – К.: Грамота, 2009.

Згідно з наказом Міністерства від 18.02.2008 р. № 99 «Про Типові навчальні плани загально-

освітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів» розроблено навчальну програму з української літератури:

- ❖ Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української літератури. 8–9 класи / керівники авторського колективу: М.Г.Жулинський, Г.Ф.Семенов; за заг. ред. Р.В.Мовчан; авторський колектив: Р.В.Мовчан, М.М.Сулима, В.І.Цимбалюк, Н.В.Левчик, М.П.Бондар. – К.: Грамота, 2009. – 88 с.

Основними завданнями поглибленого вивчення літератури є: вироблення в учнів стійкого інтересу до читання, до української книжки зокрема; формування самостійного, критичного, творчого мислення школярів у процесі аналізу художнього твору на основі засвоєння ними необхідної суми знань; розвиток творчих здібностей, загальнокультурного рівня учнів через ознайомлення їх із творами мистецтва слова, плекання високих моральних цінностей людини, втілених у художніх творах; виховання сучасної естетично розвиненої особистості, творчого читача зі сформованим почуттям національної свідомості та власної людської гідності.

Поглиблене вивчення української літератури у 8–9 класах може здійснюватися за підручником, рекомендованим Міністерством:

- 📖 Цимбалюк В.І. Українська література: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів (класів) із поглибленим вивченням української літератури. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012.

Одним з основних компонентів допрофільної і профільної підготовки є *курси за вибором і факультативи*, які сприяють виробленню у старшокласників чітких уявлень про свою майбутню професію, що так чи інакше має бути пов'язана з філологією (учитель-словесник, журналіст, редактор, коректор, перекладач, фольклорист, науковець філологічної спеціалізації тощо), а також дають змогу сформувати особистісні риси й фахові навички.

Програми курсів за вибором і факультативів, схвалені Міністерством, уміщено у збірнику:

- 📖 Збірник програм курсів за вибором і факультативів з української літератури / за заг. ред. К.В.Таранік-Ткачук. – К.: Грамота, 2011.

Організаційні аспекти щодо використання програм курсів за вибором і факультативів висвітлено в інструктивно-методичних рекомендаціях щодо вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах у 2012–2013 навчальному році (лист Міністерства від 01.06.2012 р. № 1/9-426).

Для рівномірного розподілу навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю з української літератури (за класами). Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення в

кожному семестрі. Учитель на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовленості учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю 5–9 класи

Класи	5		6		7		8		9	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри										
Контрольні роботи у формі:	2	3	3	3	3	3	3	3	4	4
• контрольного класного твору;	–	1	1	1	1	1	1	1	2	2
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання (ПЧ)	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

* У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку розвитку усного мовлення, а другого – писемного. Умовне позначення у таблиці – (у+п).

У 8–9 класах із поглибленим вивченням української літератури пропорційно збільшується кількість контрольних робіт та уроків розвитку мовлення (на розсуд учителя визначається кількість і види контрольних робіт).

10–11 класи

Класи	10		11		10		11	
	I	II	I	II	I	II	I	II
Семестри	рівень стандарту, академічний				профільний рівень			
Контрольні роботи у формі:	3	3	3	3	4	4	4	4
• контрольного класного твору;	1	1	1	1	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	3	3	3	3
Уроки розвитку мовлення* (РМ)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання (ПЧ)	1	1	1	1	2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5

* У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку розвитку усного мовлення, а другого – писемного. Умовне позначення у таблиці – (у+п).

Звертаємо увагу на те, що **домашній контрольний твір не є обов'язковою формою контролю з української літератури**. З огляду на розвиток інформаційних технологій і рівень опанування їх

сучасними учнями написання домашнього контрольного твору, який потім має перевірити вчитель, перетворюється на формальність і не дає змоги об'єктивно визначити знання учнів із певної теми.

Якщо такий вид контролю навчальних досягнень учнів, як домашній контрольний твір, учитель залишає, то треба обрати таку форму творчої роботи, щоб учні самостійно виконували творче домашнє завдання.

Можливі види контрольних робіт:

- тест;
- відповіді на запитання;
- контрольний літературний диктант;
- анкета головного героя;
- комбінована контрольна робота;
- письмові контрольні твори.

Можливі види контрольних робіт із розвитку мовлення:

- складання оповідання (казки) за прислів'ям;
- добір прислів'їв, крилатих виразів, фразеологічних зворотів, що виражають головну ідею твору;
- введення власних описів в інтер'єр, портрет, пейзаж авторського твору;
- усний переказ оповідання, епізоду твору;
- твір-характеристика персонажа;
- написання асоціативного етюду, зродженого певним художнім образом;
- написання вітального слова на честь літературного героя, автора тощо;
- твір-опис за картиною;
- складання тез літературно-критичної статті (параграфа підручника);
- підготовка проекту (з можливим використанням мультимедійних технологій) – індивідуального чи колективного – для висвітлення життєвого і творчого шляху, естетичних уподобань письменника тощо;
- складання анкети головного героя, цитатних характеристик, конспекту, рецензії, анотації;
- написання реферату;
- ідейно-художній аналіз поетичного чи прозового твору;
- написання листа авторові улюбленої книжки;
- інсценізація твору (конкурс на найкращу інсценізацію уривка твору) тощо.

Основними видами оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови, літератури є *поточне оцінювання, тематичний контроль, семестрове, річне оцінювання, державна підсумкова атестація*.

Види і кількість контрольних робіт у I й II семестрах, вимоги до виконання письмових і усних робіт з української літератури, перевірки зошитів залишаються без змін.

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української літератури перевіряють раз на місяць у кожному класі. Оплата за перевірку зошитів для навчальних класних і домашніх робіт з української літератури має здійснюватися відповідно до п. 37 «Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти», що затверджена наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 р. № 102, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 27.05.1993 р. за № 56.

Оцінку за ведення зошита з української літератури виставляють у кожному класі окремою колон-

кою в журналі раз на місяць і враховують як поточну до найближчої тематичної.

Виставляючи оцінку за ведення зошита з літератури, слід брати до уваги: наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання); охайність; уміння правильно оформляти роботи (дотримання вимог орфографічного режиму). Учитель **обов'язково перевіряє кілька робіт** для виставлення аргументованої, об'єктивної оцінки, кількість цих робіт визначає на власний розсуд (але не менш як дві на місяць).

Порядок проведення уроків виразного читання, кількість, призначення та особливості оформлення зошитів із предмета висвітлено у відповідному **методичному листі Міністерства від 21.08.2010 р. № 1/9-580**. Там же подано зразок заповнення сторінки журналу з української літератури. Звертаємо увагу, що додатковий запис щодо теми над датами в журналі не робиться.

Вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів з української літератури

Рівні навчальних досягнень учнів	Бали	Оцінювання навчальних досягнень учнів
Початковий	1	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал на елементарному рівні, називає окремі літературні факти або явище.
	2	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал на елементарному рівні, називає окремі літературні факти або явища.
	3	Учень (учениця) сприймає навчальний матеріал, відтворює окремі фрагменти твору (з допомогою вчителя).
Середній	4	Учень (учениця) частково відтворює навчальний матеріал на репродуктивному рівні, дає визначення літературного явища без посилання на текст.
	5	Учень (учениця) розуміє навчальний матеріал і з допомогою вчителя знаходить потрібні приклади у тексті літературного твору.
	6	Учень (учениця) розуміє навчальний матеріал, відтворює значну його частину з допомогою вчителя й самостійно знаходить приклади в тексті.
Достатній	7	Учень (учениця) володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних суджень.
	8	Учень (учениця) володіє матеріалом і навичками текстуального аналізу художнього твору, під керівництвом учителя виправляє допущені помилки й наводить аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.
	9	Учень (учениця) володіє матеріалом, навичками текстуального аналізу на рівні цілісно-комплексного уявлення про певне літературне явище, під керівництвом учителя аналізує й виправляє допущені помилки; наводить аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.

Високий	10	Учень (учениця) добре володіє матеріалом і навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, самостійно оцінює окремі літературні явища, знаходить і виправляє допущені помилки, працює з різними джерелами інформації, систематизує дібранний матеріал.
	11	Учень (учениця) на високому рівні володіє матеріалом, уміннями й навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює явища культурного життя, аргументуючи власну позицію щодо них, виявляє початкові творчі здібності.
	12	Учень (учениця) вільно володіє матеріалом і навичками цілісно-комплексного аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності й здатність до оригінальних рішень щодо різноманітних навчальних завдань, до використання здобутих знань і набутих умінь у нестандартних ситуаціях, виявляє схильність до літературної творчості.

Вимоги до оцінювання контрольних творів

Рівень	Бали	Вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів	Грамотність	
			Припустима кількість орфографічних і пунктуаційних помилок	Припустима кількість лексичних, граматичних і стилістичних помилок
Початковий	1	Побудованому учнем тексту бракує зв'язності й цілісності, лексичне і граматичне оформлення роботи потребує урізноманітнення.	15–16 і більше	9–10
	2	Побудоване учнем висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладено на елементарному рівні; лексична і граматична будова висловлення потребує збагачення й урізноманітнення.	13–14	
	3	Письмове висловлення учня відзначається слабкою послідовністю й недостатньою чіткістю викладу власних думок, не дотримана змістова і стилістична єдність твору, лексична і граматична будова висловлення потребує збагачення та урізноманітнення.	11–12	
Середній	4	Висловлення учня за обсягом становить трохи більше як половину норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; але розкриття теми потребує більшої повноти, ґрунтовності й послідовності, чіткішого розрізнення основної і другорядної інформації, урізноманітнення лексики.	9–10	7–8

	5	За обсягом робота учня наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, чіткішого увиразнення основної думки твору, дотримання єдності стилю та урізноманітнення мовного оформлення.	7–8	
	6	За обсягом висловлення учня сягає норми, його тема розкрита, виклад думок загалом зв'язний, але учневі ще треба працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно аргументувати їх, точніше добирати слова й правильно будувати синтаксичні конструкції.	5–6	
Достатній	7	Написаний учнем твір являє собою достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень та вдало дібраними лексичними засобами текст, але ще недостатньо чітко висвітлена тема, порушена послідовність її викладу, слабо аргументована основна думка.	4	5–6
	8	Написаний учнем твір є достатньо повним, осмисленим висловленням, у ньому ґрунтовно висвітлена тема, дібрані переконливі аргументи для її розкриття; проте авторові письмової роботи ще потрібно працювати над урізноманітненням використаної лексики і стилістичним оформленням своїх думок.	3	
	9	Письмове висловлення учня являє собою логічно структурований текст, повний за обсягом, у якому темі розкрито належним чином, думки викладено послідовно, вдало дібрані лексичні засоби, проте авторові твору не вистачило вміння чітко висловити власну позицію й належно її аргументувати.	1+1 (негруба)	
Високий	10	Написаний учнем твір являє собою самостійно побудований, послідовно викладений, повний текст, автор якого враховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему,	1	3

	цитує уривки з художнього тексту; робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й різноманітністю тексту.		
11	Письмове висловлення учня являє собою самостійно побудований, послідовно викладений текст, автор якого враховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми, доречно цитує уривки з художнього тексту; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.	1 (негруба)	2
12	Написаний учнем твір є самостійно створеним, яскравим, оригінальним за задумом та оформленням висловленням; автор письмової роботи повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує здобуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем, доречно цитує й коментує уривки з художнього тексту; робота відзначається лексичним багатством, точністю слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю.	–	1

Звертаємо особливу увагу, що відповідно до наказу Міністерства від 02.08.2012 р. № 882 «Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах» загальноосвітні навчальні заклади мають право використовувати в організації навчально-виховного процесу лише навчально-методичну літературу, що має відповідний гриф Міністерства, схвалення для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Навчально-методична література, яка має гриф Міністерства і схвалена до використання в ЗНЗ, щорічно зазначається в Переліку програм, підруч-

ників і навчально-методичних посібників, які рекомендовані Міністерством для використання в загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням українською мовою для основної і старшої школи й друкуються на початку навчального року в «Інформаційному збірнику».

Щодо використання посібників, які містять календарно-тематичний план і конспекти (плани-конспекти) уроків, нагадуємо, що вчитель-словесник може використовувати книжку для вчителя й не готувати окремий конспект для кожного уроку, якщо:

- посібник має гриф «Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- від дати надання грифа посібникові минуло не більш як *п'ять* років.

Зауважимо, що вчитель, який має кваліфікаційну категорію «спеціаліст», повинен самостійно складати конспект (план-конспект) уроку, використовуючи матеріали методичних посібників для вироблення й відпрацювання навичок моделювання уроків різного типу.

Упровадження системи **зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів** з української мови й літератури спонукало вчителів-словесників до відпрацювання у школярів навичок виконання тестових завдань різної форми й різного ступеня складності, використання яких має на меті забезпечити поетапне різнобічне та об'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі засвоєння ними курсу української літератури.

Для ефективного використання в навчальному процесі пропонуються схвалені Міністерством і Українським центром оцінювання якості освіти збірники, які готують учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, а також нові посібники (комплексні зошити) для самостійної підготовки учнів на основі загальних теоретичних відомостей із курсу української літератури:

- ❏ *Авраменко О.М., Блажко М.Б.* Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі. I частина. ЗНО 2013. – К.: Грамота, 2013.
- ❏ *Авраменко О.М.* Українська мова та література: Збірник завдань у тестовій формі. II частина. ЗНО 2013. – К.: Грамота, 2013.
- ❏ Українська література: Хрестоматія для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання 2013 / [упоряд. Авраменко О.М.]. – К.: Грамота, 2013.
- ❏ *Авраменко О.М.* Українська література: Міні-конспекти для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. – К.: Грамота, 2013.

Катерина ТАРАНІК-ТКАЧУК,
в.о. начальниці відділу експериментальної педагогіки та управління освітою департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України, кандидат педагогічних наук